

Vesna Čučić, *Posljednja kriza Dubrovačke Republike*, HAZU, Zavod za povijesne znanosti : Matica hrvatska , Ogranak , Zagreb – Dubrovnik , 2003. pp. 335

Prošlost Dubrovnika je neiscrpna tema koja uvijek iznova interesira historičare. Novim dokumentima oni nas obogaćuju i novim saznanjima za koja smo donedavno mislili da ih u potpunosti "znamo". Međutim, kada naiđemo na nove studije , ponovo se uvjeravamo kako je historijska znanost toliko bogata da nikada i ni o čemu ne možemo kazati da je ono što pišemo neprevaziđeno. Na to nas podsjeća i nova knjiga "*Posljednja kriza Dubrovačke Republike*" autorke dr. Vesne Čučić. Pored "*Uvoda*" u šest odvojenih, a ipak međusobno povezanih cjelina dr. Čučić piše o zadnjim godinama Dubrovačke Republike na prijelazu iz XVIII u XIX stoljeće . Da bi čitaoca uvela u problematiku o kojoj piše, autorica dužnu pažnju poklanja stanju na evropskoj sceni toga vremena i odnosu tadašnjih evropskih država prema Republici sv. Vlaha. U to vrijeme Dubrovačka Republika se prostirala na teritoriji od 1370 km². Na tom prostoru živjelo je oko 30 000 ljudi . Iako teritorijalno i brojčano mali, Dubrovnik je u to vrijeme i dalje imao oko 80 konzulata razmještenih na Mediteranu i Atlantiku, kao i diplomatska predstavništva u Istanbulu, Rimu, Brču, Napulju i Parizu. Uz to sa novim izvornim podacima u prvom dijelu knjige pod naslovom "*Dubrovnik na prijelazu stoljeća*", čitaoce obavještava o političkom životu, vanjskoj politici, privredi, zdravstvu, vjerskim prilikama, te stanju u kulturi i prosvjeti

U narednih pet poglavlja donešeni su brojni podaci vezani za prilike u i oko Dubrovačke Republike. Svi oni se odnose na vremenski period od 1800. do 1808. godine. Da bi dobili bolji odgovor dr Čučić osvrće se na glavne aktere sudbine Dubrovnika koja je brojnim nitima tradicionalno vezana za Osmansko carstvo, Austrijsku monarhiju, Rusiju i Francusku. Upravo u držanju navedenih zemalja pratimo borbu Davida i Golijata koja se odvija u potpuno neravnopravnom odnosu. Svim akterima tih zbivanja kada na dubrovačku teritoriju dolazi vojska Napoleona Bonaparte, jasan je cilj njenog dolaska. Ni prisustvo francuskih generala među kojima su: *Gabriel Jean Joseph Comte de Molitor*, *Jacques Alexandre Bernard Law Narquis de Lauriston*, te *Auguste – Frederic – Kouis – Viess de Marmonta* nije gasio nadu mnogih da će Dubrovnik i njegova država i ovu nastalu krizu uspješno prevazići.

Želje su bile jedno, a realnost drugo. Upravo u ovo vrijeme ruski vojnici su iznenada, poslije mira u Požunu 1806. godine, okupirali Boku kotorsku. Ubrzo iza toga su zajedno sa Bokeljima i Crnogorcima napali nezaštićenu Republiku sv. Vlaha. Na ovome mjestu autorica donosi brojne podatke potkrijepljene nekorištenim izvorima o brojnim stradanjima Dubrovčana od strane napadača. To kazivanje je praćeno tematski i hronološki sa vrlo preciznim podacima od koga i kome se nepravda čini. Upravo na ovom mjestu historičar osjeti svu složenost zadate tematike, ali i nepristrasnosti u samom pisanju. Svaki iznešeni podatak je dokumentovan. Posebna vrijednost je što dr. Vesna Čučić pored neobjavljenih i objavljenih izvora koristi i citira brojnu stručnu literaturu. Ne rijetko o istom događaju donosi mišljenja i pisanje više autora, ostavljajući čitaocu da sam prosudi ko je bliže istini. Tako radi pravi znanstvenik.

S pravom dužnu pažnju posvećuje mjestu i ulozi Osmanskog carstva u svim tim dešavanjima. Naime, od druge polovine XV stoljeća, pa sve do 1804. godine Dubrovačka Republika je Osmanskom carstvu plaćala godišnji, a od XVIII stoljeća trogodišnji tribut. Za uzvrat, njeni trgovci su imali pravo slobodnog poslovanja na teritoriji cijele osmanske države i bili zaštićeni kao i svi drugi sultanovi podanici. Isto tako su u više navrata osmanski sultani pokazivali zainteresiranost za "svoje vjerne haračare" kada bi Dubrovačka Republika i njeni interesi bili ugroženi od drugih zemalja. Sve su to radili u zakonitim okvirima jer su Republiku sv. Vlaha gledali kao dio svoje Imperije.

No, davno su prošla vremena kada su Osmanlije drugima mogli nametati svoja pravila i pravdu. U novim okolnostima, posebno od bečkog rata (1683 – 1699) činili su nedovoljno i za svoje podanike nad kojima su imali neposrednu vlast, a kamo li za one koji su bili u vazalnom ili poluvazalnom odnosu. Za razliku i od prilika u XVIII stoljeću kada je Visoka Porta štitila Dubrovnik od Mletačke Republike, njegovog glavnog trgovačkog konkurenta, a nešto kasnije i Austrijske monarhije, na prijelazu iz XVIII u XIX stoljeće osmanska država je skoro bespomoćno pratila nestanak Republike sv. Vlaha. To je posebno došlo do punog izražaja poslije 31. januara / siječnja 1808. godine. Tada je francuski general Marmont i službeno ukinuo Dubrovačku Republiku i priključio je svojoj zemlji. Sva ta događanja i krizu kroz koju je Dubrovačka Republika prolazila, dr Vesna Čučić je vrlo pregledno i sa znanstvenom akribijom opisala. Posebno su korisne fusnote u kojima autorica između ostalog daje informacije o porijeklu napisanog, te donosi interesantne podatke o mnogim ličnostima koje se spominju na stranicama ove knjige. Time izbjegava da u samom tekstu optereti rečenicu, a istovremeno daje mogućnost zainteresiranom čitaocu da dobije pune informacije o spomenutim akterima ovih događanja.

U cilju davanja punih informacija, na kraju knjige donešeni su: *Prilozi, Izvori i literatura, rezime* na francuskom i engleskom jeziku i *Kazalo imena*.

Gledajući u cjelini, knjiga dr. Vesne Čučić "*Posljednja kriza Dubrovačke Republike*" predstavlja lijep doprinos historiji ne samo Dubrovnika i njegove okoline, nego i svih onih zemalja u okruženju sa kojima su Dubrovčani stoljećima imali poslovne i prijateljske odnose. To se posebno odnosi na prostore Bosne i Hercegovine. ■

Enes Pelidija

Ivica Puljić, *Hrvati katolici Donje Hercegovine i istočna kriza – Hercegovački ustanak 1875.-1878.*, Dubrovnik-Neum 2004., 544 str.

U izdanju Državnoga arhiva iz Dubrovnika i Zaklade Ruder Bošković iz Neuma nedavno se pojavila knjiga dr. don Ivica Puljića *Hrvati katolici Donje Hercegovine i Istočna kriza – Hercegovački ustanak 1875.-1878.*, koja predstavlja nešto proširenu verziju njegove doktorske disertacije obranjene 15. srpnja 2003. na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Knjiga je plod veoma ozbiljnoga i studioznoga pristupa temi, ali, očito, i vrlo dugoga rada koji je Autoru omogućio toliko dokaznoga detaljiziranja i smirenoga argumentiranja da se ozbiljnu čitatelju već poslije čitanja nekoliko desetaka stranica sam od sebe nameće dojam, koji se pri kraju pretvara u zaključak, da se njezinu Autoru jednostavno treba vjerovati. Prije svega zato što izvornim dokumentima prepušta da oblikuju njegov tekst i zaključke. K tome, osim što predstavlja izvoran znanstveni doprinos, ova knjiga je napisana tečnim jezikom čije čitanje odmara. Stoga ovaj rad zaista zaslužuje veliku pohvalu; posebice što se tiče sadržaja, zaključaka, načina predstavljanja i brojnosti izvora, arhivskih i objavljenih studija na koje se poziva! A korišteni su dokumenti iz sljedećih arhiva: Kongregacije za širenje vjere iz Rima, Mostarsko-duvanjske biskupije iz Mostara, Dubrovačke (nad)biskupije iz Dubrovnika, Trebinjsko-mrkanske biskupije iz Dubrovnika, župni arhiv iz Metkovića, Državni arhiv iz Dubrovnika, provikarski arhiv Trebinjske biskupije iz Stoca i Haus- Hof- und Staatsarchiv iz Beča. No, iako je ovom knjigom sve bitno stavljeno na svoje mjesto, da bi slika o poznatom ustanku bila zaista potpuna trebat će na isti način proučiti barem još arhive u Cetinju, Beogradu i Carigradu.

Nakon bibliografije, koja je sastavljena od objavljenih i neobjavljenih izvora te rasprava i priloga, sadržaj je podijeljen u tri dijela. Na kraju studije objavljen je Sa-